

УДК 629.7

М. Г. Скриповська, студентка, гр. ВА-81мп, к.т.н., доц. М. Г. Черняк, к.т.н.,
доц. М. В. Добролюбова
КПІ ім. Ігоря Сікорського

МОДЕЛЬ ПОХИБОК ТА АЛГОРИТМИ ЇХ КОРЕКЦІЇ У МІКРОПРОЦЕСОРНІЙ СИСТЕМІ ВИМІРЮВАННЯ КУТІВ НАХИЛУ НЕРУХОМОГО ОБ'ЄКТУ

Анотація. В статті представлені матеріали щодо розробки моделі сумарної похибки та алгоритмів корекції похибок з використанням кусково-лінійної апроксимації, які застосовуються у створеній мікропроцесорній системі вимірювання кутів нахилу нерухомого об'єкта або в аналогічних системах з метою підвищення точності.

Ключові слова: кут нахилу, похибки, корекція, кусково-лінійна апроксимація.

ВСТУП

В багатьох галузях техніки, промисловості, будівництва існує потреба у вимірюванні з високою точністю кутів нахилу об'єктів відносно площини місцевого горизонту. Такі об'єкти – платформи, радары, телескопи, будівельні крани, опори мостів, архітектурні споруди, транспортні магістралі тощо [1].

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Мета статті – розробити модель сумарної похибки та алгоритми корекції похибок, застосовані при створенні мікропроцесорної системи вимірювання кутів нахилу нерухомого об'єкта від площини горизонту (МСВКН), яка має наступні характеристики: абсолютна похибка менше однієї кутової хвилини в діапазоні кутів $\pm 10^\circ$ в робочому діапазоні температур $-40 \dots +70^\circ\text{C}$ [2-4].

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Первинні перетворювачі МСВКН – два акселерометри (АК) зі взаємно перпендикулярними вимірювальними осями. Біля АК встановлені термодатчики. Аналогові вимірювальні перетворювачі (АВП) забезпечують роботу АЧВ. Мікроконтролер (МК) включає в себе два високоточні АЦП [5] та виконує компенсацію похибок вимірювання і розрахунок кутів. Вихідні сигнали видаються на персональний комп'ютер (ПК) по інтерфейсу RS-422.

На рисунку 1 наведена структурна модель каналів кутів тангажу та крену МСВКН із джерелами похибок. Канали мають аналогічні джерела похибок.

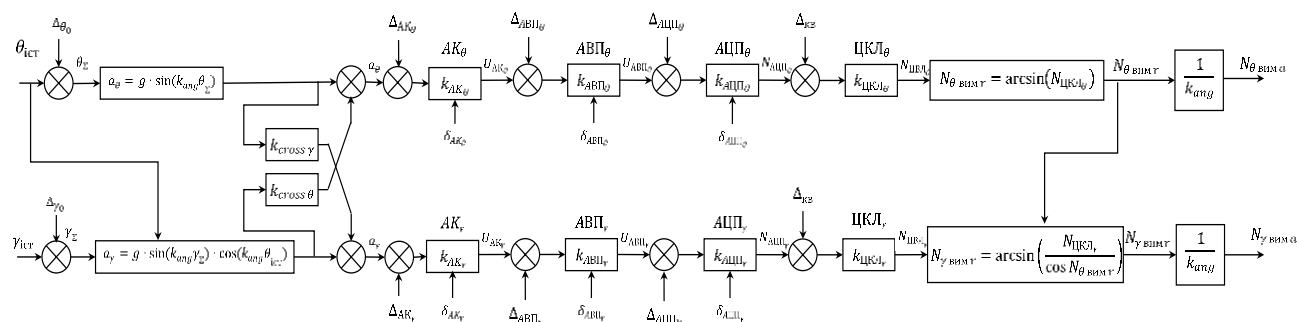

Рисунок 1. Структурна модель МСВКН із джерелами похибок

γ_{ict} , [asec] – вимірюваний кут крену; θ_{ict} , [asec] – вимірюваний кут

тангажу; $k_{ang} = \frac{\pi}{180 \cdot 3600}$ – коефіцієнт перетворення (КП) величини кута з [asec] у [rad]; $\Delta_{\gamma_0}, \Delta_{\theta_0}, [\text{asec}]$ – абсолютні систематичні адитивні похибки (АП) початкових кутів відхилення вимірювальних осей AK_{γ}, AK_{θ} від базової площини МСВКН; $g, [m/c^2]$ – прискорення вільного падіння; $k_{cross \gamma}, k_{cross \theta}, [1]$ – коефіцієнти перехресного зв'язку (КПЧ); $\alpha_{\gamma}, \alpha_{\theta}, [m/c^2]$ – проекції прискорення на вісі чутливості AK_{γ}, AK_{θ} ; $\Delta_{AK_{\gamma}}, \Delta_{AK_{\theta}}, [m/c^2]$ – зміщення нуля (ЗН) AK_{γ}, AK_{θ} ; $k_{AK_{\gamma}}, k_{AK_{\theta}}, [B/g]$ – КП AK_{γ}, AK_{θ} ; $\delta_{AK_{\gamma}}, \delta_{AK_{\theta}}, [1]$ – відносні мультиплікативні похибки (МП) КП AK_{γ}, AK_{θ} ; $U_{AK_{\gamma}}, U_{AK_{\theta}}, [V]$ – вихідна напруга AK_{γ}, AK_{θ} ; $ABП_{\gamma}, ABП_{\theta}, [V]$ – АВП; $\Delta_{ABП_{\gamma}}, \Delta_{ABП_{\theta}}, [V]$ – ЗН $ABП_{\gamma}, ABП_{\theta}$; $k_{ABП_{\gamma}}, k_{ABП_{\theta}}, [1]$ – КП $ABП_{\gamma}, ABП_{\theta}$; $\delta_{ABП_{\gamma}}, \delta_{ABП_{\theta}}, [1]$ – МП КП $ABП_{\gamma}, ABП_{\theta}$; $U_{ABП_{\gamma}}, U_{ABП_{\theta}}, [V]$ – вихідна напруга $ABП_{\gamma}, ABП_{\theta}$; $AЦП_{\gamma}, AЦП_{\theta}$ – АЦП; $\Delta_{AЦП_{\gamma}}, \Delta_{AЦП_{\theta}}, [V]$ – ЗН $AЦП_{\gamma}, AЦП_{\theta}$; $k_{AЦП_{\gamma}}, k_{AЦП_{\theta}}, [1/V]$ – КП $AЦП_{\gamma}, AЦП_{\theta}$; $\delta_{AЦП_{\gamma}}, \delta_{AЦП_{\theta}}, [1]$ – МП КП $AЦП_{\gamma}, AЦП_{\theta}$; $N_{AЦП_{\gamma}}, N_{AЦП_{\theta}}, [1]$ – вихідний код $AЦП_{\gamma}, AЦП_{\theta}$; $\Delta_{\kappa\gamma}, \Delta_{\kappa\theta}, [1]$ – похибки квантування $AЦП_{\gamma}, AЦП_{\theta}$; $ЦКЛ_{\gamma}, ЦКЛ_{\theta}$ – цифрові коригувальні ланки; $k_{ЦКЛ_{\gamma}}, k_{ЦКЛ_{\theta}}, [1]$ – КП $ЦКЛ_{\gamma}, ЦКЛ_{\theta}$; $N_{ЦКЛ_{\gamma}}, N_{ЦКЛ_{\theta}}, [1]$ – вихідні коди $ЦКЛ_{\gamma}, ЦКЛ_{\theta}$; $N_{\gamma \text{ вим } r}, N_{\theta \text{ вим } r}, [1]$ – коди, чисельно рівні виміряним кутам у [rad]; $N_{\gamma \text{ вим } \alpha}, N_{\theta \text{ вим } \alpha}, [1]$ – вихідні коди, чисельно рівні виміряним кутам у [asec].

За відсутності похибок $k_{ЦКЛ_{\gamma}}, k_{ЦКЛ_{\theta}}$ мають бути обернено пропорційними добуткам прискорення на інші коефіцієнти відповідного каналу, тоді вихідний код чисельно дорівнюватиме істинному вимірюваному куту у [asec]. Рівняння вимірювання і за наявності похибок є подібними, що дозволяє розглянути узагальнений канал вимірювання з вхідним кутом β .

МП на виході ЦКЛ до алгоритмів корекції при $20^{\circ}C$ [6]:

$$\delta_{N_{ЦКЛ}} = \pm(|\delta_{AK}| + |\delta_{ABП}| + |\delta_{AЦП}|) = \pm 0.23\% \quad (1)$$

АП на виході ЦКЛ до алгоритмів корекції при $20^{\circ}C$ [6]:

$$\begin{aligned} \gamma_{N_{ЦКЛ}} &= \\ &= \pm \left(\frac{k_{ang} |\Delta_{\beta_0}|}{x_N} + \frac{|\Delta_{\alpha_{cross}}|}{x_N g} + \frac{|\Delta_{AK}|}{x_N g} + \frac{|\Delta_{ABП}|}{x_N g k_{AK}} + \frac{|\Delta_{AЦП}|}{x_N g k_{AK} k_{ABП}} + \frac{|\Delta_{\kappa\beta}|}{x_N g k_{AK} k_{ABП} k_{AЦП}} \right) = \\ &= \pm 0.07. \end{aligned} \quad (2)$$

де $\Delta_{\alpha \text{ cross}}$ – АП, викликана наявністю перехресного зв'язку.

Сумарна АП на виході ЦКЛ до алгоритмів корекції при 20°C (основна) [7]:

$$\Delta_{\Sigma N_{\text{ЦКЛ}}} = \delta_{N_{\text{ЦКЛ}}} \cdot \sin(k_{\text{ang}} \beta_{\text{icm}}) + \Delta_{N_{\text{ЦКЛ}}} = 0.05 \quad (3)$$

Корекція здійснюється ЦКЛ, її константи визначаються за однократного калібрування для екземпляру МСВКН. МСВКН встановлюється на платформу, закріплену на валу оптичної ділильної головки (ОДГ) всередині термокамери. Систему тестують при 20°C , -35°C , -5°C , $+60^\circ \text{C}$, з точністю 5 асес задають кути крену в діапазоні кутів $\pm 10^\circ$ при 0° по тангажу, потім – навпаки.

Під час калібрування на горизонтальній площині при 20°C для кожного каналу налаштовують такі коефіцієнти $k_{\text{ЦКЛ}}$ та поправки $C_{\text{ЦКЛ}}$:

$$k_{\text{ЦКЛ}} = \frac{1}{g \cdot k_{\text{AK}} (1 + \delta_{\text{AK}}) k_{\text{ABП}} (1 + \delta_{\text{ABП}}) k_{\text{АЦП}} (1 + \delta_{\text{АЦП}})}, \quad (4)$$

$$C_{\text{ЦКЛ}} = - \left(k_{\text{ang}} \Delta_{\beta_0} + \frac{\Delta_{\text{AK}}}{g} + \frac{\Delta_{\text{ABП}}}{g k_{\text{AK}}} + \frac{\Delta_{\text{АЦП}}}{g k_{\text{AK}} k_{\text{ABП}}} \right). \quad (5)$$

Для компенсації похибки перехресного зв'язку у ЦКЛ додається складова:

$$C_{\text{ЦКЛ cross } \gamma} = -k_{\text{cross } \gamma} \cdot N_{\text{АЦП}_\theta}, \quad (6)$$

$$C_{\text{ЦКЛ cross } \theta} = -k_{\text{cross } \theta} \cdot N_{\text{АЦП}_\gamma}. \quad (7)$$

Якщо скомпенсувати основні систематичні АП кодів АЦП, то добуток $N_{\text{АЦП}} \cdot k_{\text{ЦКЛ}}$ дорівнюватиме істинному (дійсному, заданому ОДГ) значенню сінуса вимірюваного кута, з похибкою, яка не перевищуватиме допустиме значення $\Delta_{\Sigma N_{\text{ЦКЛ}}}$. Тоді при 20°C вимірюваний кут можна знайти за формулами

$$\gamma = \arcsin \left(\left(N_{\text{АЦП}_\gamma} + C_{\text{ЦКЛ}_\gamma} + C_{\text{ЦКЛ}_\gamma \text{ cross } \theta} \right) \cdot k_{\text{ЦКЛ}_\gamma} \right), \quad (8)$$

$$\theta = \arcsin \left(\left(N_{\text{АЦП}_\theta} + C_{\text{ЦКЛ}_\theta} + C_{\text{ЦКЛ}_\theta \text{ cross } \gamma} \right) \cdot k_{\text{ЦКЛ}_\theta} \right). \quad (9)$$

У реальних умовах, через вплив додаткових температурних похибок, максимальна сумарна АП може перевищувати допустиму. Залежності від температури є нелінійними, тому застосовано кусково-лінійну апроксимацію.

ЗН при будь-якій t° всередині деякого інтервалу, при яких $t_1^\circ < t^\circ < t_2^\circ$, для будь-якого каналу визначається як:

$$C_{\text{ЦКЛ } t^\circ} = k_{\text{C ЦКЛ}} (t^\circ - t_1^\circ) + C_{\text{ЦКЛ } t_1^\circ}, \quad (10)$$

$$k_{\text{C ЦКЛ}} = \frac{C_{\text{ЦКЛ } t_2^\circ} - C_{\text{ЦКЛ } t_1^\circ}}{t_2^\circ - t_1^\circ}, \quad (11)$$

де

де $C_{\text{ЦКЛ } t_2^\circ}$, $C_{\text{ЦКЛ } t_1^\circ}$ – ЗН при температурах t_2° , t_1° .

Величина МП коефіцієнтів $k_{ЦКЛ\ t^\circ}$ при будь-якій t° всередині деякого інтервалу температур, при яких $t_1^\circ < t^\circ < t_2^\circ$, для будь-якого каналу визначається:

$$\delta_{ЦКЛ\ t^\circ} = k_{\delta\ ЦКЛ} (t^\circ - t_1^\circ) + \delta_{ЦКЛ\ t_1^\circ}, \quad k_{\delta\ ЦКЛ} = \frac{\delta_{ЦКЛ\ t_2^\circ} - \delta_{ЦКЛ\ t_1^\circ}}{t_2^\circ - t_1^\circ} \quad (12)$$

де $\delta_{ЦКЛ\ t_2^\circ}$, $\delta_{ЦКЛ\ t_1^\circ}$ – константи, величини МП коефіцієнтів $k_{ЦКЛ\ t^\circ}$ та $k_{ЦКЛ\ t^\circ}$ при температурах t_2° , t_1° .

Після застосування алгоритмів корекції експериментально перевірено, що в межах всього діапазону кутів та температур, АП не перевищує допустиму.

ВИСНОВКИ

Надані основні результати, отримані при розробці моделі сумарної похибки та алгоритмів корекції похибок МСВКН. Застосування наведених алгоритмів дозволяє здійснювати вимірювання кутів нахилу з високою точністю – сумарна абсолютна похибка не більше однієї кутової мінути.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інклінометр // Вікіпедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Інклінометр> – Дата доступу: 05.11.18 – Інклінометр.
2. Розробка пристрою вимірювання кутів крену та тангажу нахилу нерухомого об'єкту від площини місцевого горизонту / М.Г. Скрипковська // Всеукраїнська науково-технічна конференція молодих вчених у царині метрології «Technical Using of Measurement – 2018»: збірник тез доповідей учасників (ел.), 13-18 лютого 2018 р., м. Славське, 2018. – С. 37-38.
3. The device for measure the inclination angles of a motionless object relative to the local horizon plane / М. Skrypkovska // XI international students and young scientists conference «Intelligence. Integration. Reliability»: abstracts, 12 April 2018. – Kyiv/Warsawa, 2018. – С. 27-28.
4. Скрипковська, М. Г. Розробка мікропроцесорної системи вимірювання кутів нахилу нерухомого об'єкту від площини горизонту / М. Г. Скрипковська, М. Г. Черняк, М. В. Добролюбова // науково-технічний збірник «Механіка гіроскопічних систем». — 2018. Вип. 35. — С. 49-67.
5. Datasheet ADuCM360 Analog Devices // Analog Devices – Режим доступу: http://www.analog.com/media/en/technical-documentation/data-sheets/ADuCM360_361.pdf – Дата доступу: 10.11.18 – ADuCM360/ADuCM361 (Rev. D).
6. Ціделко В.Д. Основи метрології та вимірювальної техніки: навч. посіб.: у 2 т. Т. 2 / В.Д. Ціделко, Н.А. Яремчук, С.А. Затока. – Київ : НТУУ «КПІ», 2015 – 268 с.
7. Орнатский П.П. Теоретические основы информационно-измерительной техники / П.П. Орнатский. – Киев : Издательское объединение «Вища школа», 1976 – 432 с.

Наук. керівник – к.т.н., доц. Добролюбова М.В.